

השרות הציבורי בישראל - מהות השררה שבתפקידים ציבוריים ודרכי המינוי אליהם

הקדמה ומיקוד

בשבועות הקרובים נעסוק במספר סוגיות יסודיות הנוגעות למגזר הציבורי כפי שראוי הוא להיות ע"פ תורה השבוע נעסוק במהות התפקיד והשררה הקיימת אצל הממונה לתפקידים ציבוריים ואת דרכי המינוי הנאותים לתפקידים אלו ע"פ תורה.

לימודנו השבוע יתחלק לששה חלקים (ע"פ כותרות המשנה המובאות בדפי המקורות))

חלק א: יסודות דיני שליחות ואפטרופסות- בחלק זה נלמד על יסודות הדין של שליחות ואפטרופסות. חלק זה מהווה הקדמה הכרחית להבנת מהותו של השרות הציבורי במדינת ישראל של ימינו כפי שנראה בהמשך הלימוד. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד היטב את הגמ' קידושין ואת הריטב"א שעליה (על הגמ' בכורות ניתן לדלג)

חלק ב: הקשר בין נבחר ציבור ודיינים- בחלק זה נלמד האם דיינים נחשבים משרות ציבוריות וממילא האם נוכל ללמוד מעקרונות הלכתיים אשר נאמרו בתורה ובדברי חז"ל על הדיינים גם לשרות הציבורי. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את דברי תרומת הדשן (על דברי הספרי, ספר החינוך והרמ"א ניתן לדלג)

חלק ג: הליך המינוי למשרות ציבוריות- בחלק זה נלמד על הליך המינוי הראוי ע"פ תורה לתפקידים ציבוריים לאור ההבנה בדבר מהות הקשר בין דיינים לשרות הציבורי עליה למדנו בחלק הקודם. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את דברי הספרי את דברי הרמ"א והחתם סופר (על שני מקורות הרמב"ם ניתן לדלג)

חלק ד: שררה ותפקידים ציבוריים לנכרים וגרים- בחלק זה נלמד על היכולת בימינו למנות משרות ציבוריות גרים וגויים ע"פ תורה. בחלק זה ובחלק הבא עיקר מטרתנו הינה לברר את מהות המשרה הציבורית מתוך העיסוק בשאלה בדבר היכולת של הנ"ל לשמש בתפקידים ציבוריים. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את כל המקורות בחלק זה (למעט השו"ע עליו ניתן לדלג) ובפרט להבין את יסוד המחלוקת בין הרמב"ם לתוספות בסוטה.

חלק ה: שררה ותפקידים ציבוריים לנשים- בחלק זה נמשיך את העיסוק בו התחלנו בחלק הקודם בבירור מהות המשרות הציבוריות בישראל מתוך עיסוק בשאלה האם ניתן למנות נשים לתפקידים ציבוריים ע"פ תורה. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את דברי המדרש תנאים והפסיקתא ולהבין את המחלוקת בדבר מקור האיסור למנות אשה לשמש כמלכה. לאחר מכן יש ללמוד את דברי הרמב"ם והרשב"א לאור המקורות התנאים הנ"ל (על התוספות ניתן לדלג) וכן להבין היטב את דברי האגרות משה (אם הזמן מאפשר מומלץ ללמוד את כל תשובתו של הרב פיינשטיין) (על דברי החשו"קי חמד ניתן לדלג)

חלק ו: מהותה של השררה על הציבור- בחלק זה נלמד את מהותה של השררה בעם ישראל ומתוך כך נלמד על מהותו של השרות הציבורי במדינת ישראל של ימינו. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד היטב את דברי הגמ' ב"ב וכן את דברי הר"ן שעליה (על המאירי ניתן לדלג) לאחר מכן יש ללמוד את דברי הרשב"א (על דברי השו"ע ניתן לדלג)

יסודות דיני שליחות ואפטרופסות

1. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מא עמוד א - קידושין מב א

שליחות מנלן? דתניא: ושלח - מלמד שהוא עושה שליח, ושלחה - מלמד שהיא עושה שליח, ושלח ושלחה - מלמד שהשליח עושה שליח. אשכחן בגירושין, בקידושין מנלן? וכו' ת דיליף מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחא! אמר קרא: ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה, מה יציאה משוי שליח, אף הויה נמי משוי שליח. ואלא הא דתנן: האומר לשלוחו צא תרום - תרום כדעת בעל הבית, ואם אינו יודע דעת בעל הבית - תרום בבנינונית אחד מחמשים, פחת עשרה או הוסיף עשרה - תרומו תרומה, מנלן? וכי תימא דיליף מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן חול! אמר קרא: אתם גם אתם, לרבות את השליח. ונכתוב רחמנא בתרומה, וניתו הנך ונגמרו מיניה! משום דאיכא למפרך: שכן ישנה במחשבה... ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב: מנין ששלוחו של אדם כמותו? שנאמר: ונשיא אחד נשיא אחד ממטה, תיפוק ליה שליחות מהכא! ותיסברא דהא שליחות הוא? והא קטנים לאו בני שליחות נינהו! אלא, כי הא דרבא בר רב הונא, דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב: מנין שזכין לאדם שלא בפניו? שנאמר: ונשיא אחד נשיא אחד. ותיסברא זכות היא? הא חובה נמי איכא, דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה, ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניחא ליה בהר! ואלא כדרבא בר רב הונא, דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל א"ר: מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן, שביית דין מעמידין להם אפטרופוס לחוב ולזכות? לחוב אמאי? אלא לחוב ע"מ לזכות? ת"ל: ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו. א"ר נחמן אמר

שמואל: יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם, בית דין מעמידים להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה, ואם הגדילו - יכולים למחות; ורב נחמן דידיה אמר: אם הגדילו - אינם יכולים למחות, דא"כ, מה כח בית דין יפה.

2. תלמוד בבלי מסכת בכורות דף סא עמוד א

איתמר, האומר לשלוחו צא ועשר עלי, רב פפי משמיה דרבא אמר: קרא לתשיעי עשירי - קדוש, ולאחד עשר עשירי - אינו קדוש. ורב פפא אמר: אפילו קרא לתשיעי עשירי - אינו קדוש, דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ומאי שנא מהא דתנן: האומר לשלוחו צא ותרום - תורם כדעת בעל הבית, אם אינו יודע דעתו של בעל הבית - תורם בבינונית אחד מנ', פחת עשרה או הוסיף עשרה - תרומתו תרומה! אמרי: התם - כיון דאיכא דתרים בעין יפה. ואיכא דתרים בעין רעה, אמר להכי אמדתיך, הכא - טעותא היא, אמר לא איבעי לך למיטעי.

3. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף מב עמוד א

אלא ודאי מדין זכייה הוא (האפוטרופוס) אלא שהרויח הכתוב בזכייה זו יותר מזכייה דעלמא, דבעלמא אין זכייה אלא בזכות גמור שאין בו חובה כלל לא בתחלתו ולא בסופו, אבל הכא מהני לחוב על מנת לזכות כיון שאינה חובה ממש, ואילו מדין זכייה יכול למחות ושאינו רוצה בזכייה זו אפילו שלא בטענה ולומר איני רוצה וכדפרישנא בפ"ק (לעיל כ"ג א' ב'), ואילו הכא אינו יכול למחות במעשיהן שעשו לזכות אלא בטענה גמורה כגון שטעו או למחות ברוחות שלא נפל לו חלקו במקום הראוי לו לעין דכי האי גוונא חובה הוא לו ואין מעשיהן כלום, והיינו דמעיקרא פרכינן ותסברא דהא מדין זכייה אתינן עלה בחלוקת הארץ, אם כן כל אחד מהם יכול למחות ולבטל חלוקת הארץ, דלכי גדיל אמר לא ניחא לי בחלוקה זו ובלא טענה מספיקה אלא שיאמר בהר ניחא לי טפי מבבקעה או בבקעה ניחא לי טפי מהר ומה הועילו בחלוקה זו, אלא ודאי שהכתוב הרויח בזכוי זה משום הפסד הגדולים שיעמידו אפוטרופוס לחלק הקטנים ולזכות בהם בחלקם כל זמן שלפי אומדן הדעת יהא זכות, ואף על פי שאפשר שהוא להם חובה לפי דעתם דניחא להו בהר טפי מבקעה וכיוצא בזה לא יהו יכולין למחות אלא אם כן חובה ממש כגון טעות, ולמחות ברוחות לומר שיתן לו חלקו אצל קרקע שירש מאבי אמו פליגי, איכא מאן דאמר שאין יכולין למחות אף בזה דלאו חוב הוא כל כך דהוי דומיא דמחאה שבין הר לבקעה, ואיכא מאן דאמר דבהא חובה היא ויכולין למחות בטענה, אבל בין הר ובקעה וכל שכן לומר שלא בטענה כלל אין אנו רוצים דומיא דזכייה בעלמא לא אפשר להו, וזהו שגילה הכתוב במה שאמר נשיא אחד נשיא אחד, ומכאן אנו למדין שמעמידין אפוטרופוס ליתומים הקטנים לפקח בנכסיהם לחלק עם אחיהם הגדולים ולעשות בהם דברים הנראים שהם זכות אף על פי שלפי דעתם של קטנים יהא חובה אבל אי אפשר לחוב אותם ממש, וזהו שאמרו בירושלמי שאנו לזכות עושים כן ואם חבו ממילא לדעתם חבו, מפי מורי נר"ו.

הקשר בין נבחר ציבור ודיינים

4. ספרי דברים פסיקה יז

לא תכירו פנים במשפט' (דברים א, יז) - זה הממונה להושיב דיינים.

5. ספר החינוך מצוה תיד

שלא למנות דין אדם שאינו חכם בדיני תורה אף על פי שהוא חכם בחכמות אחרות

שנמנע בית דין הגדול או ראש גלות שלא יעמיד דין לשפוט את העם שלא למד חכמת התורה וביאור משפטיה הישרים והצדיקים, ואפילו היו בו כמה מדות נכבדות, אחר שאינו יודע ובקי בחכמת התורה אין ראוי למנותו דין, ועל זה נאמר [דברים א', יז], לא תכירו פנים במשפט, וכן פירשו זכרונם לברכה [ספרי כאן], לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיב דיינים, כלומר, שאליו באה אזהרה זו. ואמרו זכרונם לברכה [שם]. שמא תאמר איש פלוני נאה או גבור או עשיר או שיועד בכל לשון, אושיבנו דין, לכך נאמר לא תכירו פנים במשפט, לפי שנמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי, ולא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע... ומכלל מצוה זו גם כן לפי הדומה, שכל מי שביררו אותו בני הקהל למנות עליהם ממונים לשום ענין, שישים כל השגחתו וכל דעתו למנות מהם הראויין והטובים על אותו מינוי שהקהל צריכין אותו. ולא יגור מפני איש למנות מי שאינו ראוי.

6. תרומת הדשן פסקים וכתבים סימן ריד

שלמא יסגא לחדא אהוביי נאמנים ק"ק רגנשבור"ק הלא המה הר"ר בנימין והח"ר אברלן והח"ר משה שאולמן והר' מאיר הלוי יצ"ו. אשר דרשתוני על עסק חד גברא דאשכחתון יתיה נשבע לשקר על הודאתו, והוצרך לתת קנס לעירונים ולדוכוס ולשופטים עבור זה, ומצד קהלכם נתפשרתם עמו כאשר ראיתי בכתב אשכנז שנתקיים ביניכם ששלחתם לידי העתקה ממנו. ועתה נסתפקתם אם יש לכם רשות להושיבו עם טובי

הקהל, כאשר הם יושבים לתקן צרכי רבים ובמגדר מילתא ולפקח על עסקי רבים יחידים, אחרי אשר ידעתם אותו בבירור שנשבע לשקר ולא קבל תשובה וכפרת פני שמים על ככה. ואם תמניעו/שמא צ"ל: תמנעו/ אותו מלישב בקהל כדמבואר, אם תעשו בזה נגד קיום הכתב שבלשון אשכנז שנעשה ביניהם/שמא צ"ל: ביניהם/ אם לאו, ע"כ תורף שאילתכם. אינני כדאי ששלחתם אלי, אמנם כך דעתי נוטה שאין אתם רשאים להושיבו בקהל כדמבואר, אא"כ יעשה כבר תשובה ע"פ אחד מרבותינו בעלי הוראות. דכיון דברי לכוון שנשבע לשקר בשביל חימוד ממון גרע מגנב וגזלן דתיתי עבדי, ותלמוד ערוך פ' שבועת העדות/שבועות לא: /מניין לדיין שיודע בחבירו שהוא גנב או גזלן שלא יצטרף עמו, ת"ל מדבר שקר תרחק. וטובי הקהל כשיושבין לפקח על עסקי רבים ויחידים, במקום ב"ד קיימי כדמוכח בהדיא במרדכי פ"ק דב"ב, דמדמי להו לגזירותיהם להא דכל אשר לא יבא לעצת הזקנים והשרים, ולהא דבי נשיאה גזור תעניתא. וכיון דהכי הוא אפילו אי הוי מפורש בהדיא בכתב קיום שביניהם שמחלתם לו לגמרי על כל דבר פשע ההודאה לשמים ולבריות, חלקכם יהא לכם להתיר חלק מזבח מי יתיר, מקרא מלא הוא אם יחטא איש לאחיו ופללו אלהים אם לה' י"ז יחטא מי יתפלל לו.

7. רמ"א חושן משפט הלכות עדות סימן לז סעיף כב

טובי הקהל הממונים לעסוק בצרכי רבים או יחידים, הרי הן כדיינים ואסורים להושיב ביניהם מי שפסול לדון משום רשעה.

הליך המינוי למשרות ציבוריות

8. ספרי דברים פרשת דברים פיסקא יג

ואשימם בראשיכם, יכול אם מניתם אתם אותם ממונים ואם לאו אינם ממונים תלמוד לומר ואשימם בראשיכם אם מניתם הרי הם ממונים אם לאו אינם ממונים, יכול אם גדלתם אתם אותם הרי הם גדולים ואם לאו אינם גדולים תלמוד לומר ואשימם בראשיכם אם גדלתם הרי הם גדולים ואם לאו אינם גדולים.

9. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פח עמוד ב

משם כותבין ושולחין בכל מקומות: כל מי שהוא חכם ושפל ברוך ודעת הבריות נוחה הימנו - יהא דיין בעירו. משם מעלין אותו להר הבית, משם לעזרה, משם ללשכת הגזית.

10. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ג הלכה ח

כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן לישראל דיין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התורה וראוי להיות דיין, אף על פי שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה, שנאמר לא תכירו פנים במשפט, מפי השמועה למדו שזה מדבר כנגד הממונה להושיב דיינים, אמרו חכמים שמא תאמר איש פלוני נאה אושיבנו דיין, איש פלוני גבור אושיבנו דיין, איש פלוני קרובי אושיבנו דיין, איש פלוני יודע בכל לשון אושיבנו דיין, נמצא מזכה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע, לכך נאמר לא תכירו פנים במשפט, ועוד אמרו כל המעמיד לישראל דיין שאינו הגון כאילו הקים מצבה שנאמר ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלהיך, ובמקום תלמידי חכמים כאילו נטע אשירה שנאמר לא תטע לך אשירה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך, וכן אמרו חכמים לא תעשון אתי אלהי כסף אלוה הבא בשביל כסף וזהב זה הדיין שמינוהו מפני עשרו בלבד.

11. רמ"א חושן משפט הלכות דיינים סימן ג

הגה: רשות שנותן המלך עכו"ם בזמן הזה, אינו כלום ומיהו אם קבלוהו הקהל על פי כתב המלך, יכול לדון (טור). וי"א דאם גמיר וסביר מהני ליה רשות המלך (ריב"ש סימן רע"א) או השר הממונה בעירו, דזהו בכלל דינא דמלכותא להושיב דיינים ושופטים מי שירצה; ומכל מקום מי שעושה זה בלא רשות הקהל, מצער הצבור ועתיד ליתן את הדין (תשובת רשב"א סימן תרל"ז).

12. שו"ת חתם סופר חלק ה (חושן משפט) סימן כא

ואען ואומר אחינו ב"י דעו וראו כי הדיין מו"ה וואלף נ"י שתיים רעות עשה. א' במה שרוצה להשתרר עפ"י ארכי/ערכי/ שלא ברצון הצבור. ב' שרוצה לדחות הרב המאה"ג ממקום מקום חיותו. ועל כל א' משתיים ראוי שיפסול מלהיות דיין ומ"ץ עד שיחזור ויקבל תשובה על העבר ויתקן מעשיו לעתיד. א' להשתרר על פי הארכי הנה זה לשון תשו' מהר"מ מר"ב דפוס פראג דף קי"ג ע"ב: ועוד גזרנו ונדינו והחרמנו בשמתא ובשם מיתה שלא יהא אדם ראוי ליטול שררה על חבירו לא ע"י מלך ולא ע"י שרים ושופט כדי לעשות ולקנוס ולכוף חבירו לא בדברי שמי' ולא בדברי

הבאי. כי עושים עצמם פרושים ואפי' צנועים אינם אם לא שימנו אותו רוב הקהל מפני חשיבותם. והעובר על גזירותינו יהי' באלה ובנידוי ובשמתא ומוחרם בשם מיתה ושמה יהי'. ויהי' כל ישראל מובדלים ממנו חתומים ואינם חתומים ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם גדולים וקטנים. פתו פת כותי יינו יי"נ ספריו ספרי קוסמים. והשומר תקנותינו ינחו ברכות על ראשו עכ"ל. וחתום על התקנה רשב"ם ור"ת וראב"ן וק"ן רבנים יע"ש בביאור. ובתשובה אחת ביארתי דמשו"ה דייקו בתקנותם והתנו שיהי' ברצון רוב הקהל ומפני חשיבותם. משום שפעמים מסכימים רוב הקהל על דייני בור ומי שמקיל להם מגזי להם ואומרים לעץ אבי אתה. ע"כ בעי ג"כ מפני חשיבותם ולא תהי' אחרי רבים לרעות. ולפעמים איכא אדם חשוב וגדול אלא שאין הציבור חפצים בו גם זה לא יתכן. דלא עדיף מבצלאל בן אורי בן חור שהקב"ה נמלך במרע"ה ומרע"ה נמלך בישראל אם הגון לפניהם בצלאל כמבואר במס' ברכות נ"ה ע"א. ע"כ היה תנאי בתקנה הנ"ל שיהי' צירוף שניהם רוב הציבור חפצים בו גם שיהי' חשוב והגון. וכל זה אפי' הי' משתדל ע"י מלך ישראל.

שררה ותפקידים ציבוריים לנכרים וגרים

13. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מה עמוד ב

רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל, ואף על גב דאמר מר: שום תשים עליך מלך, כל משימות שאתה משים - אל יהו אלא מקרב אחיך!

14. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קב עמוד א

גר דן את חבירו דבר תורה, שנאמר: שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך, עליך הוא דבעינן מקרב אחיך, אבל גר דן את חבירו גר, ואם היתה אמו מישראל - דן אפי' ישראל; ולענין חליצה - עד שיהא אביו ואמו מישראל, שנאמר: ונקרא שמו בישראל.

15. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף עו עמוד א- דף עו עמוד ב

וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים וגבאי צדקה - משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן. וגבאי צדקה - משיאים. מאי טעמא? כיון דמנצו בהדי אינשי, דאמר מר: ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת, ואם איתא דאיכא - אית ליה קלא. אושפיזיכניה דרב אדא בר אהבה גיורא הוה, והוה קא מנצי איהו ורב ביבי, מר אמר: אנא עבידנא סררותא דמתא, ומר אמר: אנא עבידנא סררותא דמתא, אתו לקמיה דרב יוסף, אמר להו, תנינא. שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך - כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך. אמר ליה רב אדא בר אהבה: ואפילו אמו מישראל? אמר ליה: אמו מישראל - מקרב אחיך קרינא ביה. הלכך, רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא, ומר ליעיין במילי דמתא. אמר אביי: הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפיזיכניה, לאשרי כרב אדא בר אהבה, דידיע למהפיך ליה בזכותיה. רבי זירא מטפל בהו. רבה בר אבוה מטפל בהו. במערבא, אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו. בנהרדעא, אפי' ריש גרוגתא לא מוקמי מינייהו.

16. רש"י מסכת קידושין דף עו עמוד ב

כל משימות - מריבויה דמשמעות דקרא קא יליף משום תשים מקרב אחיך תשים כל משימות ואפי' סנהדרי קטנה.

17. בית הבחירה למאירי מסכת קידושין דף עו עמוד ב

כל הפסול לעדות פסול לדון ויש כשרים להעיד שהם פסולים לדון קצתם דוקא בדיני נפשות וקצתם אף בדיני ממונות כיצד אוהב ושונא וגר שאין אמו מישראל והמשוחרר פסולין אף לדיני ממונות זקן וסריס וממזר וסומא באחת מעיניו כשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות וכבר ביארנוה במסכת סנהדרין הא כל שאמו מישראל הרי הוא כישראל גמור וממנין אותו לכל דבר שבשררה ומנוי כשאר כל ישראל וכשאין אמו מישראל אין ממנים אותו אף לשום שררה אלא שמקצת שררות מצרפין אותן עם האחרים ומבליעין אותם ביניהם כך נראה לי וזהו לדעתי פירוש מיטפל להו ואף על פי שגדולי הרבנים פירשוהו בענין אחר:

18. רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ד

אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל, לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, שנאמר מקרב אחיך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך.

19. תוספות מסכת סוטה דף מא עמוד ב

אותו היום נתחייבו שונאי ישראל כלייה - ירושלמי תני רבי חנינא ברבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו (לאגריפס המלך) ודבר תמוה לומר אם היה ראוי מפני התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דזילא מילתא כמו שפירש"י שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אף על גב דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה:) גבי רב מרי דמנייה רבא אפורסי דבבל וגבי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה אם היתה אמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה (קדושין דף עו:) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלינהג שררות במתא דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מדסמך משימות למקרב אחיך ש"מ דבעינן בהו מקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חזר ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל וזו היתה החנופה שמלך בזרוע שלא כדון תורה והודו לו והחזיקו בכך נהי שלא יוכלו למחות היה להן לשתוק ולא להחזיקו וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמחניף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקדוש ברוך הוא ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן המזבח כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ת"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך.

20. תוספות מסכת יבמות דף קא עמוד ב

ואנא גר אנא - וא"ת לפר"ת דרב שמואל בר יהודה דהכא היה בן רב יהודה הינדוואה דאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) דגר שאין לו יורשין הוה ונתגייר הוא ואביו למה היה לו להביא ברייתא דפסיל גר לחליצה לדיני ממונות נמי מיפסל לדון לישראל כיון דאין אמו מישראל ויש לומר דאיצטריך לפסול אפילו לחליצת גרים א"נ כשר הוא לדיני ממונות לדון בלא כפייה דלא שייכא שימה ודבר של שררה דכתיב שום תשים עליך מלך (דברים יז) אלא בכפייה.

21. שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן ז סעיף א

בית דין של ג', שהיה אחד מהם גר, הרי זה פסול לדון לישראל, אלא אם כן היתה אמו (או אביו) (מרדכי בשם תוספות פ"ב מצות חליצה) מישראל. וגר דן את חבירו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל. (ועיין בי"ד סוף סימן רס"ט).

22. תומים סימן ז סעיף קטן א

הרי זה פסול לדון לישראל. בכנה"ג (הגב"י אות א) האריך דאיך היו שמעיה ואבטליון שלפי דעת הרמב"ם בהקדמתו לספר מדע היו גרים גמורים, וכן משמע בעדיות (פ"ה מ"ו) דוגמא השקוה סנהדרין זה נשיא וזה אב"ד, ומזה העלה דהצבור קבלוהו עליהם לרוב חשיבותם, ובקבלוהו עליהם מותר, ע"ש שהאריך, ולפי דבריו צ"ל אם קבלוהו חשובי העדה אף על פי שאין רוב הצבור מסכימים הוי כקבלוהו עליהם ויכול לדון, דאטו בשמעיה ואבטליון הסכימו רוב ישראל בכל מקומות ארץ ישראל וחול, זהו מהנהמנע, אלא הואיל והסכימו סנהדרין וראשי חכמים וכנסת הגדולה בימים ההם הוה כקבלוהו כל ישראל עליהם, אלא שאני חוכך דכי מהני קבלוהו עליו בדיני ממונות, דהרי יכול להפקיר ממונו וליתנו למי שרוצה ואף הוא יכול לומר הריני מתרצה לכל מוצא פיך אם ליתן או למחול וכדומה, אבל בדיני נפשות שאין רשות ביד אדם לומר הרגוני וא"כ פשיטא דלא שייך ביה קבלה, וכי יכול אדם לומר הריני מכשיר קרוב או פסול, ואם יחייב ראשי להריגה יקטלוגי זהו אין בידו, וכל טיבו של ב"ד הגדול בירושלים לדון דיני נפשות דין זקן ממרא ודכותיה, ודיני ממונות לא היו דנין ממש כלל, וא"כ עדיין הקושיא איך יהיה מקהל גרים ראשי סנהדרין. ולכן צריך לומר או דמלך שאני כיון דרשות ביד מלך להמית ולהרוג לתקון המדינה כמש"כ הרמב"ם בהל' רוצח (פ"ב ה"ד), ע"ש, אף הוא אם רואה אדם גדול בתורה ומדע יכול למנותו לראש לדון אפ"י דיני נפשות כי אתו דבר חוק ומשפט, וכן אמרו (סנהדרין ה א) דריש גלותא יכול ליתן רשות אפילו למאן דלא גמיר וסביר כולי האי, והכל מטעם חוק המלך כמש"כ הריב"ש (סימן רעא), עיין לעיל סימן ג' (סק"ו), וא"כ שמעיה ואבטליון נתמנו מפי מלך כי בימיהם היה מלכי חשמונאים הכשרים ויכולים לדון בכפייה כי יד המלך היה עמם, או שנאמר כי באמת אילו היה בא דיני נפשות לא היו דנים ולא נתמנו לכך, רק למקבלי שמועה וביורור הלכה בתורה שבע"פ לעוצם חכמתם ובינתם ויראתם הקודמת ובוזו היו נשיאים ואב"ד, ולא לדון דיני נפשות, וצ"ע.

23. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ז סימן כו

אבל למעשה יש לידע, שהמצווה של ואהבתם את הגר (דברים עקב י"ט) מחייבת אותנו לקרבתם ולהקל בכל עניינים אלו. ולפיכך אחר ישוב גדול נראה, שאין להחשיב משרות אלו בתקופתנו כענין של מעשה שררה, דעיקר תפקיד של ישיבה הוא ללמד לתלמידים כשהם רוצים. ומה שיש כח להמנהלים והראשי הישיבה על התלמידים לסלקם או שלא לקבל אותם לכתחילה וכדומה, אין זה אלא כמו שררה של בעה"ב על פועליו, שאין זה מעין מינוי לשררה כלל. ולפי זה משרות אלו אינם אלא כמילוי תפקיד וכעניין של עסק. ואין לדמות זה למש"כ באג"מ יו"ד חלק ב' סימן מ"ד בענין מינוי אשה להשגיח להכשרים, דהוי מינוי של שררה. דהתם הוא מינוי לעשות נגד רצון בעה"ב ע"פ כח התורה שצונו להאכיל

דברים כשרים כמו ריש כורי בקידושין ע"ו ע"ב שפירש"י ממונה על המידות, והוא ממש כמו השגחה על הכשרות דמה לנו כשרות משקולות והמידות לכשרות איסורי מאכלות. וזהו שררתו, לעמוד על המשמר שיתקיים דיני התורה וממינוי זה יש לו הכח לעשות נגד רצונו דבעל הבית ולכן חשוב שררה. והמושג של שררה שנזכר באג"מ חו"מ ח"ב ס' ל"ד לגבי סילוק רב, הוי מושג אחר מהשררה הנדרשת לאיסור לא תשים עליך שאינו מחמת שררה דכפייה האסורה בגר, אלא מחמת שררה דכבוד דחייבין לנהוג בו כבוד - שלא מצינו שנאסר בגר.

שררה ותפקידים ציבוריים לנשים

24. מדרש תנאים לדברים פרק יז

שום תשים על' מ' ולא מלכה מלמד שאין מעמידין אשה במלכות וכן כל משימות שבישראל אין ממנין בהן אלא איש: ד"א שום תשים על' מלך אין לי אלא מלך מנ' לרבות שוטרים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועה ת"ל מקרב אחיך תש' על' מ' כל שתשימהו עליך לא יהא אלא מן הברורים שבאחיך: לא תוכל לתת עליך איש נכ' להוציא את הגר משמע מוציא את הגר או אם לא יהא משבט יהודה לא יעמוד משבט בנימין אמרת והלא כל ישראל ראויין למלכות הא מה ת"ל איש נכ' להוציא את הגר: מעשה באגריפס שמשחזהו ישראל מלך עליהן וכיון שהגיע מוצאי שביעית לקרות המלך בספר תורה עמד הוא וקרא ושבחיהו חכמים וכיון שהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות ענו ואמרו לו אל תירא אגריפס אחינו אתה אחינו מאותה שעה נחתם גזר דין על אבותינו לגלות מפני שחינפו: מיכן אמרו אין מעמידין מלך מקהל גרים אפלו אחר כמה דורות עד שתהא אמו מישראל אין לי אלא מלך מנ' לרבות שר צבא שר חמשים או עשרה אפלו הממונה על אמת המים ת"ל מקרב אח' תש' על' כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך:

25. פסיקתא זוטרתיא (לקח טוב) דברים פרישת שופטים דף כט עמוד ב

לא תוכל לתת עליך איש נכרי. זה לא תעשה איש ולא אשה. מיכן שאין ממנין אשה פרנסה על הצבור. אשר לא אחיך הוא. כשהיה אגריפס מגיע לפסוק הזה היה בוכה והיו ישראל אומרים לו אל תירא אגריפס אחינו אתה:

26. תוספות מסכת שבועות דף כט עמוד ב

שבועת העדות נהגת באנשים אבל לא בנשים - בריש פרק שבועת העדות נפקא לך מועמדו שני האנשים אם כן אשה פסולה לדון דהא תנן פ' בא סימן (נדה ד' מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד והא דכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים א"נ לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם

27. חידושי הרשב"א מסכת שבועות דף ל עמוד א

ולא בנשים. מכאן שהנשים פסולות לדין דכל שאינו כשר להעיד אינו כשר לדון דתנן בפרק בא סימן כל הכשר לדון כשר להעיד וגרסינן נמי בירושלמי נאמר כאן שני ונאמר להלן שני וישארו שני אנשים במחנה מה להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים כו' למדנו שאין האשה מעידה, מעתה אינה דנה, וא"ת והא כתיב והיא שופטה את ישראל, יש לומר דלא שופטת ממש אלא מנהגת כשופטים ששפטו את ישראל, ואף על גב דאמר' בספרי שום תשים עליך מלך ולא מלכה התם לא מינו אותה אלא היו נוהגין בה כדין מלכה והיו נוהגים על פיה, ואי נמי שופטת ודנה שהיו מקבלים אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובים.

28. רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ה

אין מעמידין אשה במלכות שנאמר עליך מלך ולא מלכה, וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש.

29. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מד

הנה בדבר האלמנה אשת ת"ח אשר היה משגיח על כשרות ונשארה בלא כלום ואין לה במה לפרנס את בניה היתומים ובאשר היא אשה צנועה ויראה את ה' באמת והיא גם חכמה ונבונה ובעלת אחריות אשר יש לסמוך עליה שהיא תהיה תחת בעלה להשגיח ויהיה לה מזה הפרנסה עבודה ועבור בניה ורצון כתר"ה לידע דעתי בזה. תשובה... אבל יש לדון בזה מצד אחר, דהנה הרמב"ם בפ"א ממלכים ה"ה כתב וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש, ואף שלא ידוע לי בעניי מקום לדבריו דבספרי שציין הכ"מ והרדב"ז ומ"ע לא הוזכר אלא מלך ולא מלכה אבל דין כל משימות שלא יהיו נשים לא הוזכר שם, וצריך לומר דהוא סברת עצמו כמו שדרשינן לכל משימות שלא יהיו אלא מקרב אחיך ביבמות דף מ"ה, דרשינן נמי כל הדינים שבפרשה שנאמר על מלך גם לכל משימות שהוא גם לזה שנאמר בספרי מלך ולא מלכה שה"ה לכל משימות שלא ממנים אשה. והשגחה על כשרות מסתבר שהוא מינוי וראיה לזה מקידושין דף ע"ו שאיתא במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו ופרש"י ממונה על המדות, והוא ממש כמו השגחה על הכשרות דמה לנו כשרות המשקולות והמדות לכשרות איסורי מאכלות, והטעם הוא שהחלוק בין להחשיבו לפועל ובין להחשיבו לממונה שהוא שררה אינו מצד חשיבות המלאכה, אלא דאם נשכר לעשות רצון המשכירו הוא פועל אף שהיא מלאכה חשובה ואם נשכר לעשות נגד רצון

בעה"ב כהשגחה על המשקלות ומדות שבעה"ב היה אפשר רוצה שיכשיר לו גם משקל ומדה החסרים והוא ממונה לפוסלם וליקחם מבעה"ב הוא שררה על בעה"ב שבעה"ב מחוייב לעשות כמו שהמשגיח אומר. וכן הוא ממש ממונה להשגיח על הכשרות שמלאכתו הוא לעשות אף נגד רצון בעה"ב שלא להניח לבעה"ב שיקנה דברים אסורים וא"כ להרמב"ם אין למנות ע"ז אשה, אבל משמע לי שלא כו"ע סברי כן דהחינוך כתב דין ולא אשה רק במלך ולא מלכה ובדין ירושה נקט שגם בכל מינויים אלמא דדין ולא אשה אינו בשאר משימות והטעם דמקרב אחיך קאי על כל משימות שהוא מרבויה דתשים כמו שקאי על מלך כדמשמע מפרש"י אבל דרשא ולא מלכה שנאמר רק במלך ולכן לצורך גדול בשביל חיות האלמנה ובניה היתומים יש לסמוך על החולקים על הרמב"ם ולמנותה תחת בעלה להשגיח. אבל נראה שלמה שבארתי שזה שהשגיחה נחשב מינוי הוא משום דעבודתו הוא נגד רצון בעה"ב יש עצה לקיים גם שיטת הרמב"ם. שהיא תהיה שכורה מהרב שרק הרב יהיה בעלים שלה ובעה"ב ישלם השכר עבור ההשגיחה להרב, שאז אין לה דין שררה ומינוי שלהרב צריכה לשמוע לעשות כפי שיאמר לה איך להשגיח ומה הוא דבר האסור כי הלא עיקר האחריות שהקונים סומכים הוא על הרב ונחשבת היא רק כעושה מלאכת הרב בדברים שיכולה לעשות שנחשבת לגבי הרב רק כפועל בעלמא שאפשר לו גם להעמיד אשה כיון שהיא נאמנת כלעיל ואף שהיא דריש כורי וריש גרגותא נאמר סתם שלא מוקמו מינייהו שהוא אף שמשלמין שכירותו מהב"ד ומהעיר ולא מבעלי החנויות ובעל הגרגותא, הוא משום דשם אין זה מלאכת הב"ד אלא שביחוד ממנים על זה הדבר בפני עצמו וכן הוא אם יהיה מינוי השגיחה מהעיר נמי היה נחשב מינוי אף אם התשלומין יהיה מקופת העיר אבל במדינתנו עיקר ההשגיחה הוא על הרב שעליו הוא כל מעשה השגיחה לכן אם גם הוא ישלם השכירות הוא רק פועל של הרב ולא ממונה בשררות השגיחה כדבארתי.

30. חשוקי חמד סנהדרין דף כ עמוד ב

שום תשים עליך מלך

האם מותר למנות אשה לוועד בית

שאלה. בנין שיש בה תקנה שכל שנה צריך אחד מהשכנים לקבל עליו את התפקיד להיות ועד בית, ובבנין זה גרה אלמנה, האם מותר למנותה לוועד הבית, או שמא אין זה ראוי, כי מבואר ברמב"ם (פ"א מהלכות מלכים ה"ה) שאין מעמידים אשה במלכות, שנאמר 'שום תשים עליך מלך' ולא מלכה, וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש, עכ"ל. האם גם לוועד בית אסור למנותה? תשובה. כתב התעוררות תשובה (ח"ד סימן קל"ז) שמדברי הרמב"ם (הנ"ל) מוכח שאסור למנות אשה לגבאות צדקה, כיון שהיא שררה. אבל י"ל על חברת נשים, כיון שכולם רק נשים מותר למנות אשה עליהם, דעד כאן לא אסרה תורה להשים מלכה על ישראל שהמה אנשים, אבל על נשים לבד שרי. ולפי"ז מותר למנות גם גיורת. וכל זה להיות גזברית, אבל לחלק הצדקה שגבתה, כיון דצריכים לזה שלשה כדאיתא בשו"ע (יו"ד סימן רנו ס"ג) הרי הוא דיני ממון ואסור. חוץ אם נאמר כיון שהומחו מעיקרא והתרצו ואדעתא דהכי בררו אותם שרי. ויעוין דבר זה בשו"ע (חו"מ סימן ח ס"א) אם בעלי דין מתרצים למנות אשה לדון. עיין שם. ובענינו דהוי ממון השותפים וראש ועד הבית הוא שותף העוסק בממון של כולם, אין זו בכלל התמנות, וברור דלכו"ע מותר לה לשמש בתפקיד זה. אך אם צריכה לגבות מעות מאנשים צ"ע, אך אם היא תגבה את הממון רק מנשים אין כל פקפוק ומותר.

מהותה של השררה על הציבור

31. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ח עמוד ב

תנו רבנן: קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה, נגבית בשנים - שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים, ומתחלקת בשלשה - כדיני ממונות; תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה שוים; תמחוי - בכל יום, קופה - מערב שבת לערב שבת, תמחוי - לעניי עולם, קופה - לעניי העיר; ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה, ולשנותה לכל מה שירצו; ורשאים בני העיר להתנות על המדות ועל השערים, ועל שכר פועלים, ולהסיע על קיצתן. אמר ר' יוחנן: אין עושין שררות על הצבור פחות משנים. מנא הני מילי? אמר רב נחמן, אמר קרא: והם יקחו את הזהב וגו'. שררות הוא דלא עבדי, הא הימוני מהימן, מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: מעשה ומינה רבי שני אחין על הקופה. מאי שררותא? דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: לפי שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש. איני? והא כתיב: ופקדתי על כל לוחציו, ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: ואפי' על גבאי צדקה! לא קשיא: הא דאמיד, הא דלא אמיד. כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה.

32. תלמוד ירושלמי מסכת פאה פרק ח הלכה ו

רבי חלבו בשם רבי בא בר זבדי אין מעמידין פרנסין פחות מג' אנא חמי דיני ממונות בג' דיני נפשות לא כ"ש ויהיו עשרים ושלשה עד דהוא מצמית להון הוא מסכן רבי יוסי בשם רבי יוחנן אין מעמידין שני אחין פרנסים רבי יוסי עבד חד מן תרין אחין עאל ואמר קומיהון לא נמצא לאיש פלוני דבר עבירה אלא שאין מעמידין שני אחין פרנסין רבי יוסי עאל לכפרה בעי מוקמה לון פרנסין ולא קבלון עליהון עאל ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע ומה אם זה שנתמנה על הפתילה זכה להימנות עם גדולי הדור אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות לא כ"ש רבי חגיגי כד הוה מקים פרנסין הוה מטעין לון אורייתא לומר שכל שררה שניתנה בתורה ניתנה [משלי ח טו טז] בי מלכים ימלוכו בי שרים ישורו רבי חייא בר בא מקיים ארכוניי רבי אלעזר הוה פרנס חד זמן נחית לבייתיה א"ל מאי עבדייתון א"ל אתא חד סיעא ואכלון ושתון וצלו עלך אמר לון ליכא אגר טב

נחת זמן תנינן אמר לון מאי עבדיתון א"ל אתא חד סיעא חורי ואכלון ושתון ואקלונך אמר לון כדון איכא אגר טב ר"ע בעין ממניתיה פרנס א"ל נמלך גו בייתא הלכון בתריה שמעון קליה דימור על מנת מתקל על מנת מבזייא

33. חידושי הר"ן מסכת בבא בתרא דף ה עמוד ב

קופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה - פי' משום שחלוקתה הוי כדיני ממונות, אבל גבויה לא, דדבר קצוב היה נותן כל א' וא', וכן כת' ר"ח ז"ל, אבל לכופן בדבר שאינו קצוב לא איפש' בבציר מג' דיני ממונות הוא.

34. בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף ה עמוד ב

קופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים שאין עושין שררה על הצבור בפחות משנים ומתחלקת בשלשה מפני שהיא כדיני ממונות תמחוי נגבה בשלשה ומתחלק בשלשה מפני שגבויו וחלוקו שוה והיאך הוא ביאור דבר זה צריך שתדע שהקופה היא נגבית במעות והוא דבר קצוב על כל אחד ואחד וגובין אותה אף על פי שאין שם צורך שעה וכשגובין אותה נותנין אותה לקופה של צדקה עד שיצטרכו לחלקה כלה או מקצתה אבל התמחוי נגבה בתבשיל ומיני מזונות ואינו דבר קצוב שאינו נגבה אלא לצורך שעה וגובין לפי מה שצריך להם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד הראוי לו לפי ראות עיניהם מעתה הקופה אין בגבייתה שום אומדנא והילכך נגבית בשנים ומ"מ אין מוסרין אותה ליחיד שהרי יש שררה בגבייתה וכמו שאמרו ממשכנין על הצדקה אפילו בערב שבת ואין עושין שררה על הצבור בפחות משנים אבל החלוק יש בו אומדנא לפני הטפול ולפי החסרון והצרך וכל שהוא צריך אומדנא ושקול הדעת הוא כדיני ממונות שצריכין בה לבית דין נוטה לילך בו אחר הרוב והתמחוי אף בגבייתו צריך בו לאומדנא ולשקול הדעת ויש גורסין בתמחוי שגבויו וחלוקו הכל בשנים מפני שהוא דבר המתקלקל ונעשה לצורך שעה ולפיכך צריך למהר בדבר ושנים מזדמנים הרבה יותר בנקל משלשה ומ"מ לא מצינו גירסא זו בכל הספרים:

35. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תריז

שבעה טובי העיר המוזכרים בכל מקום אינם שבעה אנשי /אנשים/ המוכחרי' בחכמה או בעושר וכבוד. אלא שבעה אנשים שהעמידו' הצבור פרנסים סתם על עניני העיר והרי הן כאפטרופס' עליהם. ואין צורך לפרנסין אלו אלא לדברים שיש להם קדושה בבית הכנסת ורחבה של עיר.

36. שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנו סעיף ג

הקופה אינה נגבית בפחות משנים, שאין עושים שררה על הצבור בממון בפחות משנים. אבל לאחר שנגבית, אחד נאמן עליה להיות גזבר. וכן יכולים למנות שני אחים להיות גזברים. ואינה מתחלקת אלא בשלשה, לפי שהוא כדיני ממונות לעיין על כל עני ועני כמה ראוי ליתן לו. ותמחוי, כמו שמתחלקת בשלשה כך אינה נגבת אלא בשלשה, לפי שאינו דבר קצוב וצריכים לעיין על כל אחד ואחד כמה ראוי שיתן.

מקורות נוספים להרחבה

- עמוד הימיני חלק יב פרק ה- בסימן זה מבאר הרב ישראלי את יסודות היכולת בימינו למנות גרים וגויים למינויים ציבוריים למרות האיסור מהתורה לעשות כן.
- אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מה- בסימן זה ממשיך המחבר לבאר את דבריו המובאים בגוף דפי המקורות בדבר היכולת של אשה לשמש כמשגיחת כשרות והשררה שקיימת בתפקיד זה
- הלכות מדינה לבעל הציץ אליעזר חלק א שער א פרק ו- בפרק זה מבאר המחבר את יסודות דרכי המינוי הנאותים לדיינים בעם ישראל ומשם ניתן ללמוד גם על דרכי המינוי למשרות ציבוריות במדינת ישראל
- תחומין חלק כב- הרב גורן- ועדת הבחירות לרבנות הראשית- במאמר זה מבאר הרב גורן על דרכי התנהלות נאותים לוועדה הבוחרת את מועצת הרבנות לישראל ומשם ניתן ללמוד גם לדרכי פעולה נאותים לכל ועדת מינויים במגזר הציבורי
- תחומין כרך יט- הרב ישראל רוזן- נשים בתפקידים ציבוריים- במאמר זה מבאר המחבר את הדעות השונות בדבר היכולת של אשה בימינו לשמש בתפקידים ציבוריים כחברת כנסת וכדומה